

Mishnah Yadayim, chapter 2

משנה ידים פרק ב

(1) [By Rabbinic decree, hands always have a second degree impurity (in regard to: *terumah*, *ma'aser sheini*, and even non-sacred bread), unless they have been purified by pouring water over them.] If a person pours water over one of his hands with a single pouring motion, his hand becomes pure [even if there is less than a *revi'it* (of a *log*) of water in the vessel. Such is the case only when he is not the first person to wash his hands from the water in the vessel, rather washes them from a vessel containing the remainder of what was once the required amount (i.e., *revi'it*), and part of which was previously used by someone else. Thus, to purify one hand, only one pouring motion is necessary]. [However, if he wishes to purify] both hands, [even though the water is the remainder of the required quantity,] Rabbi Meir declares: [One single pouring motion is not sufficient; rather, it must be applied with two pouring motions, as far as the wrist. And if he poured with a single pouring motion] they are impure until he pours a minimum of a *revi'it* of water over them. [Rabbi Meir, therefore, necessitates two pouring motions where the remainder of less than a *revi'it* of water is being used.] If a loaf of *terumah* fell on the water, the loaf is pure. [I.e., if he has poured out a quarter of a *log* over his hands the first time and the loaf of *terumah* fell in the water as it lay on the ground, or if he touched it while his hands were still wet before he poured the second water over his hands, the loaf is nevertheless, pure, since his hands have been purified by the first water, which was a *revi'it* in quantity and just as a *revi'it* purifies the hands, it also purifies itself.] Rabbi Yose declares it to be impure [since he holds that the water itself, even though a *revi'it*, became impure by having touched the hands].

רבנו עובדיה מברטנורא

א נטל ידו אחת משטיפה אחת. קא קרי שטיפה אחת כל זמן שלא נטל כף אם פעם אחת עד הפרק. ובידו אחת הוא דסגי בפעם אחת אע"ג דאין בכלי רביעית אלא דאתו משיירי טהרה. אבל לשת ידיו, אע"ג דאתו משיירי טהרה לא מהני עד שיטול שתי פעמים, ראשונים עד הפרק ושניים עד הפרק ורמב"ם מפרש משטיפה אחת משפיקה אחת וכשנטל שתי ידיו בשפיקה אחת המים מיטמאין בידו אחת, ונמצא רוחץ השניה במים שנטמא, ולא טהרו ידיו עד שיטול מים שניים מרביעית אבל כשנטל ידו אחת בלבד בשפיקה אחת, נטהרה ידו. וכשנטל מים שניים לטהר המים שעל ידו, סגי בפחות מרביעית. ואין הלכה כר' מאיר: **נפל ככר של תרומה**. היכא דנטל את הראשונים מרביעית ונפל עליהם ככר של תרומה, או נגע בככר של תרומה עם המים שבידו קודם שינגבם או קודם

(2) If he poured the first time [being a case where the vessel contained less than a *revi'it* in quantity, but was the residue of the “required quantity,”] over his hands [while standing] in one place, and the second time over his hands [while standing] in another place, and a loaf of *terumah* fell on the first water [i.e., it fell on the spot

where the first water lay] the loaf becomes impure. But if it [only] fell on the water of the second pouring motion it remains pure [because the second water is pure]. If he poured the first and the second water [while standing] in one place, and a loaf of *terumah* fell on it, the loaf becomes impure [because the second water only makes the first water on the hands pure, but not the water on the ground]. If he poured the first water over his hands and a splinter or a piece of gravel is found on his hands [even though they do not block the water flow], they remain impure, [even if he pours the second water over them], because [the water on the splinter, or on the piece of gravel, becomes impure by coming into contact with the hands, and] the second water only purifies the first water [when] on the hands [but not the water which is on the splinter or gravel, which consequently, defiles his hands]. Rabban Shimon ben Gamliel says: If any water

ב נטל את הראשונים למקום אחד, ואת השניים למקום אחר, ונפל ככר של תרומה, על הראשונים, טמא. ועל השניים, טהור. נטל את הראשונים ואת השניים למקום אחד, ונפל ככר של תרומה, טמא. נטל את הראשונים ונמצא על ידיו קיסם או צרור, ידיו טמאות, שאין המים האחרונים מטהרים אלא המים שעל גבי היד. רבן שמעון בן

רבנו עובדיה מברטנורא

שישפוך עליהן מים שניים, טהור, דכי היכי דמהנו לטהר ידיו, מהנו נמי לטהר עצמן: ר' יוסי מטמא. דסבר לטהר ידיו מהנו, אבל אינהו גופייהו טמאים: **ב נטל את הראשונים למקום אחד.** שנטל את הראשונים בפחות מרביעית כגון דאתו משיירי טהרה וצריך ליטול את השניים, ונטל את הראשונים בזוית זו ושניים בזוית אחרת: **ונפל ככר של תרומה.** למקום שנפלו ראשונים: **טמא.** הככר. והוא הדין אם נגע הככר במים ראשונים שעל ידיו, שהככר טמא: **על השניים טהור.** דשניים טהורים הן. אבל נטל ראשונים ושניים למקום אחד ונפל ככר של תרומה על המים, טמא, כדקתני סיפא שאין השניים מטהרים אלא מים שעל גבי היד, כלומר הראשונים שעל גבי ידיו, השניים מטהרים. אבל הראשונים שנפלו לארץ, אין השניים מטהרים: **ונמצא על ידיו קיסם או צרור.** אע"פ שהן רפוין ולא חייצי שהמים באים בהם: **ידיו טמאות.** אע"פ שנתן בהן את השניים. משום דמים שעל הצרור נטמאו מחמת ידיו, ואין המים השניים מטהרים אלא מים שעל גבי היד, ולא מים שעל גבי צרור וקיסם. פירוש אחר, ונמצא על ידיו קיסם או צרור, וכל דבר החוצץ בנטילת ידיים, אע"פ שנתן על ידיו מים שניים, טמאות הידיים, ולא טהרו מחמת המים שניים, שאין המים השניים מטהרים

creature [falls on the hands while they are being purified] they, nevertheless, become pure. [Water creatures such as, for example, water gnats are treated as water; the law is not in accordance with Rabban Shimon ben Gamliel].

(3) Hands become impure and are purified as far as the wrist. How so? If

he poured water the first time over the hands as far as the wrist and poured water the second time over the hands and beyond the wrist and the latter flowed back to the hands, the hands nevertheless, become pure. [All the regulations relating to the impurity of hands apply only up to the wrist. Consequently, in this case, the second water purifies the first water on the hands as far as the wrist only, and as the first water did not flow beyond the wrist, the part of the second water which did go beyond the wrist does not come into contact with the first water, nor does it become impure by coming into contact with the skin beyond the wrist, and therefore, the hands remain pure.] [However,] if he poured the first and the second water over the hands and beyond the wrist and they both flowed back to the hands, the hands are impure. [Beyond the wrist the second water cannot purify the first water, and since the second water comes into contact with the first water beyond the wrist, and then flowed back into the hands they are impure.] If he poured the first water over one of his hands [i.e., over each of his hands separately], and then, changed his mind, and poured the second water over both his hands [held together], they are impure. [The first water on each hand becomes defiled by coming into contact with the impure water on the other hand, and in turn, defiles each hand. The second water therefore, does not purify them, since each hand is now newly defiled]. If [however,] he poured the first water over both his hands [therefore, both hands are considered as one,] and then,

רבנו עובדיה מברטנורא

אלא המים שעל גבי היד, לא הידים עצמן: כל שהוא מבריית המים טהור. כגון יבחושים ויתושים הגדלים במים, אם נפלו על הידים בשעת נטילה, אינם חוצצים, הואיל והן מבריית המים. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: ג חזרו ליד טהורה. דכיון דראשונים לא יצאו חוץ לפרק, לא נטמאו השניים ביציאתן חוץ לפרק. אבל כשיצאו ראשונים ושניים חוץ לפרק וחזרו ליד, טמאה, לפי שנטמאו השניים בראשונים שחוץ לפרק, שאין השניים מטהרים הראשונים [היוצאים] חוץ לפרק, אלא עד הפרק בלבד הן מטהרין: נטל את הראשונים לידו אחת. שנטל במים ראשונים כל יד ויד בפני

גמליאל אומר, כל שהוא מברית המים, טהור: ג הידים מטמאות ומטהרות עד הפרק. כיצד, נטל את הראשונים עד הפרק, ואת השניים חוץ לפרק, וחזרו ליד, טהורה. נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד, טמאה. נטל את הראשונים לידו אחת ונגמלך ונטל את השניים לשתי ידיו, טמאות. נטל את הראשונים לשתי ידיו ונגמלך ונטל

changed his mind, and poured the second water over one of his hands, his one hand becomes pure. If he poured water over one of his hands and rubbed it on the other hand, both hands are [now] impure [since the

את השניים לידו אחת, ידו טהורה. נטל לידו אחת ושפשפה בחברתה, טמאה. בראשו או בכתל, טהורה. נוטלין ארבעה וחמשה זה בצד זה או זה על גבי זה, ובלבד שיירפו שיבואו בהם המים: ד ספק נעשה בהם

water on the hand which was washed becomes defiled as it touches the unwashed hand, which in turn, defiles the previously washed hand]. If he rubbed the washed hand on his head or on a wall [in order to dry it] the hand is pure. [If, however, he were to retouch the now-impure water on his head or on the wall, his hands would become defiled again.] Water may be poured over the hands of four or five [persons; however,] each hand [must be] by the side of the other, or above the other, provided that the hands are held loosely, so that the water flows between them. [The Mishnah teaches, that four possible invalidating factors are not relevant in this case — a) that the water became impure when it fell from one person's hands to the others; b) that this is to be regarded as water with which work was performed; c) that the water was not regarded as being poured from a vessel; d) that they did not wash from the required *revi'it* — this is because it is regarded as one large hand.]

(4) If there was doubt whether any work has been done with the water

רבנו עובדיה מברטנורא

עצמה, ואחר כך צירף שתי ידיו לשפוך עליהם מים שניים, ידיו טמאות, דכשצירף ידיו, נטמאו ידיו בנגיעתן זו בזו, דמים שעל גב זו מטמאים מים שעל גבי חברתה כמו שהיו מטמאים ככר של תרומה, ונטמאו הידים מחמת משקין טמאים. וכשנטל את השניים, לא טיהרו את הראשונים, כיון שנטמאו מחמת מים של חברתה, אלא אדרבה גם השניים נטמאו בהן. ודוקא כשנטל את הראשונים זו לעצמה וזו לעצמה. אבל אם נטל את הראשונים לשתי ידיו כאחת, נחשבות שתי ידיים כיד אחת ואין מיטמאות זו בזו. כך מצאתי פירוש משנה זו בפירושי רבותי. ורמב"ם פירש, נטל את הראשונים לידו אחת, שנתן מים ראשונים על גבי יד אחת בלבד, ואחר כך צירף שתיהן לשפוך עליהן מים שניים, ידיו טמאות, שהמים שניים מיטמאין באותה היד שלא נטהרה וחוזרים ומטמאים היד הטהורה: **ושפשפה בחברתה.** שלא נטלה. נטמאו המים שעליה מחמת חברתה דלא נטלה, וחוזרים ומטמאין את היד שנטל: **בראשו או בכותל.** אם שפשפה בראשו או בכותל כדי לנגבה: **טהורה.** ואם לאחר ששפשף חזר ונגע באותן המים שבאו מיידו לראשו או לכותל, טמאה, שאותן מים טמאים הן וחוזרים ומטמאים היד שנגעה בהן. אע"ג דכל כמה דלא שפשף (לא מיטמאים) [ומטהרין כצ"ל] בשפשוף, כי שפשף וחזר ונגע, גרע טפי: **נוטלים ארבעה וחמשה זה בצד זה.** ואין חוששים משום ארבעה דברים, משום שמא נטמאו כשנפלו מיד זה ליד זה ושמא יש להם דין מים שנעשה בהם מלאכה, ומשום שמא לא נטלו מן הכלי, ומשום שמא לא נטלו מן הרביעית: **ובלבד שיירפו.** ידיהם שלא תהיה שם חציצה: **ד ספק נעשה בהן מלאכה.** דמלאכה פוסלת מים לנטילה כדתנן בפרק קמא: **טמאים.** פסולים

or not, or whether the water contains the required quantity, or not, or whether it is impure [i.e., impure for the purpose of pouring the water over the hands] or pure, then where there is such a doubt, the water is considered to be pure. Because they [the Sages; see Taharot 4:7] have said in a case of doubt concerning hands as to whether they have become impure, or have conveyed impurity, or have become pure, they are all considered to be pure. Rabbi Yose says, In a case [of doubt as to] whether they have become pure, they are considered to be impure. How so? If his hands were pure, and there were two impure loaves before him, [impure food defiles the hands; see further 3:2] and there was a doubt whether he touched them, or not, or, if his hands were impure and there were two pure loaves [of *terumah*, which are rendered unfit if touched by impure hands] before him, and there was a doubt whether he touched them or not; or, if one of his hands was impure and the other pure, and there were two pure loaves [of *terumah*] before him, and he touched one of them, and there was a doubt whether he touched it with the impure hand or with the pure hand; or if his hands were pure and there were two loaves before him, one of which was impure and the other pure, and he touched one of them, and there was a doubt whether he touched the impure one or the pure one; or, if one of his hands was impure and the other pure, and there were two loaves before him, one of which was impure and the other pure, and he touched both of them, and there is a doubt whether the impure hand touched the impure loaf, and the pure hand touched the pure

מלאכה ספק לא נעשה בהם מלאכה, ספק יש בהם כשעור ספק שאין בהם כשעור, ספק טמאים ספק טהורים, ספקן טהור, מפני שאמרו, ספק הידים לטמא ולטמא ולטהר, טהור. רבי יוסי אומר, לטהר, טמא. כיצד, היו ידיו טהורות ולפניו שני ככרים טמאים, ספק נגע ספק לא נגע, היו ידיו טמאות ולפניו שני ככרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע, היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני ככרים טהורים, נגע באחד מהם, ספק בטמאה נגע ספק בטהורה נגע, היו ידיו טהורות ולפניו שני ככרים אחד טמא ואחד טהור נגע באחד מהם ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע, היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני ככרים אחד טמא ואחד טהור, נגע בשתיהן, ספק טמאה בטמא

רבנו עובדיה מברטנורא

לנטיילה: **ספקן טהור**. אפילו יש במים שנטל כל הנך ספקות, והיינו ספק לטהר דפליגי בסיפא רבנן ורבי יוסי. ואין הלכה כר' יוסי: **ספק ידיים ליטמא ולטמא**. לקמן באידך בבא מפרש לה: **שני ככרים טמאים**. דאכולים טמאים מטמאים את הידים כדתנן לקמן בפרק ג' (משנה ב) כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות: **שני ככרים טהורים**. בשל תרומה איירי. שהידיים פוסלות את

loaf, or whether the pure hand touched
the impure loaf, and the impure hand
touched the pure loaf, the hands
remain in the same state as they were

וְטָהוּרָה בְּטָהוּר, אוֹ טָהוּרָה בְּטָמֵא וְטָמֵא
בְּטָהוּר, הַיָּדִים כְּמוֹ שֶׁהָיוּ וְהַכֶּכָּרִים כְּמוֹת
שֶׁהָיוּ:

before and the loaves remain in the same state as they were before.

רבנו עובדיה מברטנורא

התרומה: הידיים כמו שהיו והככרים כמות שהיו. הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו: